

Ett och ett halvt år med pandemin och en vecka med Amina Manzoor's bok

Dagens Nyheter den 21 juli 2021

Under en vecka har jag ägnat tid åt att reflektera över pandemin utifrån vetenskapsjournalisten Amina Manzoor's omskrivna bok "Pandemier!": något jag borde ha gjort tidigare men som jag behövde semesterlugn till.

Boken har med rätta hyllats för att såväl förmedla kunskap om pandemier och medicinsk forskning som ge en god exposé över coronapandemins förlopp. Fast jag ska fokusera på det jag funnit mest intressant, nämligen vad bidraget säger om vårt förhållningssätt till covidkrisen. Det speglas av både de reflektioner som görs och dem som inte görs.

Amina Manzoor slutade på DN efter att ha känt sig ifrågasatt när hon inte delade ledarsidans och chefredaktörens kritiska syn på den svenska pandemihanteringen. Därför finns risken att min kolumn uppfattas som en partsinlägga. Men som fristående kolumnist skriver jag på eget initiativ, saknar insyn i DN:s interna processer och har inte diskuterat innehållet med tidningen.

I egenskap av akademisk forskare är jag förstås främmande för att en arbetsgivare, som i Manzoor's fall, har synpunkter på i vilka mediesammanhang man kan delta eller på vad en anhörig twitterar. Som forskare vid IFN har jag offentligt debatterat med vd:n, Fredrik Sjöholm, om hur strikta restriktionerna borde ha varit utan att någon av oss haft problem med att uppfattningarna divergerade.

Manzoor betonar hur polariserad coronadebatten blivit. Hon beskriver hat och hån som hon utsatts för, hur de som varit emot nedstängningar anklagats "för att vara för dödsfall och ättestupa" samt hur läkaren Jonas Ludvigsson slutade forska om covid sedan hans resultat om liten smittrisk för barn i skolan föranlett allvarliga hot. Kritiker av den svenska strategin har på andra håll vittnat om "drev och påhopp i sociala medier". Jag har själv mött det.

Manzoor lägger skulden för att även diskussionen mellan experter blivit så polariserad på "de 22 forskarna". Hon hänvisar till deras formulering om "talanglösa" tjänstemän på Folkhälsomyndigheten (DN 14/4-2020). Första gången jag själv reagerade över det hårda tonläget var i stället när Anders Tegnell i en DN-intervju den 11 mars i fjol avfärdade sina kritiker med att de var ute efter forskningspengar.

Ett skäl till polariseringen är antagligen att valet av strategi bokstavligen haft konsekvenser för liv och död. En annan trolig orsak är att pandemihanteringen var ett helt nytt område där det inte fanns etablerade arenor för kvalificerad diskussion – på samma sätt som till exempel angående ekonomisk politik. Slutligen har vi sociala mediers destruktiva roll: Twitter är som gjort för att ersätta eftertänksam argumentation med känslösvall.

Det är lätt att hålla med om Manzoor's kritik mot den diskussion som förts i form av "forskarupprop och namninsamlingar". Det är argumentens styrka och inte hur många som framför dem som ska

räknas. Jag är också tveksam till debattartiklar som skrivs av ett stort antal personer. Argumentationens kvalitet står ofta i omvänd proportion till mängden skribenter. En samförfattad artikel är en kompromiss mellan många ståndpunkter och det blir svårt när många ska godkänna alla förändringar i en text.

Det jag har svårast för i Manzoors bok är de nedlåtande formuleringarna om "självutnämnda experter" och forskare som inte bedrivit relevant forskning men som utnyttjat sina akademiska titlar. Ett problem, särskilt i pandemins inledning, var ju att även experterna saknade expertis och gjorde svåra felbedömningar: att Sverige inte skulle få samhällsspridning, att smittan kunde hållas utanför äldreomsorgen, att symtomfria inte smittar, att de låga dödstalen i grannländerna snart skulle stiga till svensk nivå och att det inte skulle bli någon andra våg.

Kritiken mot Folkhälsomyndigheten har främst handlat om vilka risker man ska ta i ett läge med ofullständig kunskap. En sådan debatt bör föras brett, inte bara mellan specialister. Här är Manzoor inkonsekvent. Det finns resonemang om att åtgärder varit för sena och otillräckliga. Samtidigt döms de ut som i realtid menade att så var fallet. Hon diskuterar inte heller kritiken att myndigheten alltför lite konsulterat den akademiska medicinska expertisen i landet.

Ett allmängiltigt problem för forskare – där de flesta av oss gjort egna misstag – är låsning vid ståndpunkter som man har svårt att ompröva. Att forskare från många fält varit kritiska mot Folkhälsomyndigheten beror på att man tyckt sig se just det beteendet.

En annan inkonsekvens i Manzoors text är att hon ställer höga vetenskapliga krav inom medicin och epidemiologi på deltagare i coronadebatten samtidigt som hon själv nöjer sig med allmänna förmodanden om de samhällsvetenskapliga aspekterna. Det gäller främst effektiviteten av frivilliga rekommendationer i förhållande till tvingande åtgärder och de senares ekonomiska konsekvenser.

Amina Manzoors bok innehåller mycket värdefull kunskap och många kloka synpunkter. Men den är också ett tydligt exempel på hur svårt vi har att diskutera den svenska coronahanteringen på ett opartiskt sätt. Detta gäller säkert även denna kolumns författare.

Lars Calmfors